

teszi művét az a minduntalan kiérezhető melegség, amivel az egész kérdést feldolgozza. Ez a tanítványi hűség szerető bizonyossága a nevelő Kollégiummal szemben (a szerző a debreceni Kollégium volt diákja, most annak gimnáziumi tanára) így nemcsak írás, hanem tett is. Reméljük, hogy rengeleg adatismeretét új és új kötetben rendszerezi, hisz saját szavai szerint: „E dolgozat a református kollégiumi gyűjtemény-irodalom beható tárgyalásának csak első fejezete.“
Éber János.

Iványi Ferenc: Virrasztó. (2. kötet. 532 old. 1942. Singer és Wolfner Irod. Int.)

A bontakozóban levő hazai tudományosságunk magyarnyelvű művelői között jelentős szerepet vitt Bod Péter. Ennek a székely jobbágyfiúból lett polihisztor-írónak életrajzát írja meg Iványi Ferenc; regényes vonásokban vázolja, hogyan emelkedett a nagyenyedi kollégium szegénysorsú szolgáló-diákja első tanulóvá; majd a leideni egyetemen befejezve betűszomjas tanulóveit, Bethlen Kata hívta meg udvari papjának. Itt kezdte meg azt a sokoldalú irodalmi tevékenységet, amelyet mint magyarigeni prédikátor haláláig egyre erősebb lendülettel folytatott. Virrasztó volt ő híveinek gondozásában és őrhelyen állt a magyar nyelv művelésében. Sokágú írói alkotó munkássága és ritka érdeklődési köre az akkori tudományosságunk több fajtát ölelte fel: *Szentírás elemzés* (A Szentírás értelmezésére vezérlő magyar lexikon, Judás L. apostol levelének magyarázata, A Szent Biblia Históriaja.) *Egyház történelem* (A vitézkedő Anyaszentegyház Históriaja), *Egyház i. b. e. s. z. e. d. e. k.*, *Egyház jogi tanulmányok* (Synopsis, Consistorialia) De irodalmi hírnevet elsősorban a *Magyar Athenas*, *Erdélyi Fénix*, a Párizz-Pápai *Dictionáriumnak* székely szókinccsel való kiegészítése, az *Antiquitates Hungaricae*, a *Füveskert* stb. irodalmi és történelmi tanulmányaival szerzett magának.

A nagy Virrasztó életét és írói pátoszát elsősorban Erdély vallási és közjogi helyzete határozta meg. Bod Péter életfolyásának ábrázolása nyomán tehát a szerző gyakran kitér a felekezeti villongásokra és a visszaszorítottatás fájó megnyilvánulásaira. Ezért a korszak irodalmi és művelődési állapotainak vázolásakor egyre jobban megülte az író szemléletmódját a politikai eszközökkel is támogatott vallási reakción költ elkeseredés. Ezeknek élestollú rajzolásakor azonban nem szabad elfelejtkezni arról, hogy a XVIII. században vallási tekintetben a mai belátóbb felfogástól eltérő, merev és feszültséggel-teli korszellem uralkodott. Márpedig a Habsburgokat a katolizálásban is elsősorban dinasztikus megfontolások fűtötték. Itt tehát a vallási előjelekkel folyó küzdelem is tulajdonképpen politikai tény volt. Hiszen II. Rákóczi Ferenc híhű katolikus s mégis ő volt a vezére az egyik legnagyobb arányú magyar visszahatásnak. Ennek a tényezőnek figyelmen kívül hagyása lényeges történelmi jellegtől fosztja meg minden korrajznak hitelességét. Ez magyarázza meg Iványi szemléletmódjának egyoldalú beállítottságát és elfofoultságát.

Iványi regényének mint szépirodalmi alkotásnak legszembeötlőbb sajáttsága a a székelyes beszédmódnak izes elegyítése, továbbá előadásának megjelenítő ereje. A műben a mesemondó képzelet és a korjellemező készség dús erővel fonódik egybe. Sőt tanulsággal és érdeklélő elevenséggel tudja összeötvözni a két tényezőt. Bár a gazdagon áramló elbeszélésben ez gyakran megbilinteli a szerkezet arányos egyensúlyát.

Külön ki kell emelnünk életerős, kifejezésteljes és plasztikus szóképektől duzzadó siflusát, mely ígéret lehet egy írói egyéniség kialakulására.

Visy József.